an-tecknat

Medlemsblad för Sollentuna Släktforskare nr 4 - 2016

Vällingklockan vid statarlängan på Skansen. Foto: Margaretha Vinterholt

Vällingklockan och den vita piskan

Läs om statarlivet på sid. 5

Ordförandens spalt	**sid. 2**	**Smeder och smedforskning**	**sid. 7**
Kalendarium	**sid. 2**	**Rätta fel i folkräkningen**	**sid. 8**
Fader okänd	**sid. 3**	**Studiebesök Krigsarkivet**	**sid. 9**
Möte om DNA	**sid. 4**	**Arkivens dag**	**sid. 10**
Vällingklockan och vita piskan	**sid. 5**	**Äldre yrken**	**sid. 11**
Stina från Triabo	**sid. 6**	**Notiser**	**sid. 11**

Sollentuna Släktforskare

c/o Marianne Ljungström
Fläderv ägen 55
194 64 Upplands Väsby

Hemsida: www.sollentunaslaktforskare.se
e-post: info@sollentunaslaktforskare.se
Plusgiro: 712 140-3

Föreningen, som är politiskt och religiöst obunden, bildades 1990 och har idag 230 medlemmar. Föreningen vill öka intresset för släktforskning, bland annat genom föreläsningar och studiebesök.

Kalendarium

Fredagen den 20 januari kl. 11.00
STUDIEBESÖK på Statarlängan vid Överjärva gård. Avgift 100 kronor. Anmälan till marianne@ljungstrom.nu.

Tisdagen den 7 februari kl. 19.00
FÖREDRAG av Tommy Eklund: ”Historiska kartor”.

Tisdagen den 21 februari kl. 18.30
ÅRSMÖTE. Därefter föredrag av Ivar Lundgren: ”Ansgar – vapenlös bland vikingar”.

Tisdagen den 28 mars kl. 19.00
FÖREDRAG av Mariia Mähler: ”SVAR”.

Årsmötet och föredragen äger rum i Arena Satelliten, Allfarvägen 4, Sollentuna centrum.

Släktforskarstöd finns för dig som behöver hjälp i din släktforskning. En rutinerad medlem i vår förening finns på plats kl. 10.00-14.30 vid släktforskardatorn på biblioteket i Sollentuna centrum följande onsdagar: 11/1, 1/2, 22/2, 15/3, 5/4, och 26/4. Boka tid i pärmen vid forskardatorn, max. en timme per familj och termin. Man kan boka stödet som två halvtimmespass under samma dag eller som ett halvtimmespass vid två tillfällen. Ring biblioteket tel. 08-579 219 00 och lämna återbud om du inte kan komma vid bokad tid.

Ordföranden har ordet

Hösten försvann snabbt då vi fick massor av snö 9 november som gjorde att det planerade studiebesöket på Överjärva gård fick ställas in.

Styrelsen har deltagit i ett föredrag om släktforskning på biblioteket i Upplands Väsby. Vi var där för att informera att vår förening finns då Upplands Väsby inte har någon släktforskarförening.

Under hösten har vi haft flera föredrag som lockat många åhörare, vilket är roligt. Vi har samlat personer som DNA-testat sig och de som är nyfikna på att göra det och diskuterat vad det egentligen är som vi får ut av testen. Det blev en intressant diskussion.

Lördag 22 oktober ordnade vi Öppet hus på biblioteket med inbjudna utställare. Tyvärr kom inte så många besökare som vi hoppats på och flertalet besökare var intresserade av släktforskarhjälp vid datorn. Flera av utställarna hade nästan inga besök alls vilket är trist.

Hur vill ni att vi ska ordna Öppet hus i fortsättningen? Vad vill ni ha?

Jag önskar er alla GOD JUL och ETT GOTT NYTT ÅR

Marianne Ljungström

an-tecknat

Medlemsbladet beräknas komma ut med fyra nummer per år och ingår i medlemsavgiften. Ansvarig utgivare: Marianne Ljungström tel. 070-351 30 24.

Redaktionsgruppen består av Agneta Berghem, Agneta Svensson, Birgitta Hassel och Margaretha Vinterholt.

Manus och bilder skickas till: Margaretha Vinterholt: marg.vinter@gmail.com
Nästa nummer beräknas komma ut i januari.
Tryck: Stocken - Snabbtryck AB, Sollentuna.

Fader okänd

De flesta släktforskare träffar någon gång på ett barn som kallas oäkta. Ibland finns möjlighet att finna fadern och hur detta går till fick vi veta på föredragsaftonen den 5 april då 1:e arkivarie Anna-Karin Westerlund gästade oss.

Som oäkta definierades i 1734 års lag ett barn som föddes utanför äktenskapet och utan trolovning och äktenskapslöfte. Om föräldrarna senare gifte sig upphävdes barnets oäkta status.

Oäkta barn saknade arvsrätt fram till 1866, då de fick ärva modern. Först 1970 infördes full arvsrätt efter fadern. Lagstiftningen på 1600- och 1700-talen var mycket sträng när det gällde sex utanför äktenskapet. För gifta personer som bedrev hor utom äktenskapet gällde till och med dödsstraff. Sexuellt umgänge mellan ogifta personer, lönskaläge, straffades med böter och kyrkoplikt, det vill säga de fick sitta på ”skampallen” i kyrkan under Gudstjänsten. År 1741 ändrades detta till ”enskild kyrkoplikt” som ägde rum i sakristian. De fick dock i hela församlingens åsyn gå in till sakristian och få sin förlåtelse (absolution).

Man kan finna de som tvingades undergå kyrkoplikt antecknade i avlösningslängder (även kallade absolutions- eller kyrkopliktslängder) som ibland har bevarats. Normalt återfinns de i serie G i kyrkoarkivet eller så kan de ingå i husförhörslängden. En del av böterna för lönskaläge tillföll församlingen där brottet begåtts. Därför kan det också finnas noteringar om inbetalda pliktpengar i kyrkans räkenskaper (serie L).

Enligt 1734 års lag var utomäktenskapligt umgänge straffbart. Var båda kontrahenterna ogifta blev påföljden böter och ett sådant mål skulle tas upp i den Häradsrätt (på landet) eller Rådhusrätt (i staden) där hon blev hävdad (lägrad). Bötesbeloppet, namnen på de bötfällda samt en hänvisning till målet återfinns därför i de så kallade saköreslängderna efter varje ting i domböckerna. Dessa längder kan således tjäna som ett register till de mål i domboken där böter utdömts. Detta är en vanlig väg att söka uppgifter om barnafäder.

I många fall var påföljden inte böter och de inblandade återfinns därför inte i saköreslängden, även om målet kom upp inför tinget. Böter kunde omvandlas till fängelsestraff eller arbete vid fästning, om de inblandade saknade tillgångar.

Var båda parterna gifta, ”tvefalt hor”, var påföljden enligt 1734 års lag och äldre lagstiftning dödsstraff. Detta mildrades dock senare till fängelse.

Ett steg mot en mildare lagstiftning var Gustav III:s barnamordsplakat 1778, som gav kvinnor rätt att föda anonymt (en möjlighet som fanns till och med 1917). Syftet var att minska antalet fall där utomäktenskapliga barn föddes i hemlighet och sedan dödades. Som en följd av denna reform förekommer i födelseböckerna, främst i större städer, även okända mödrar.

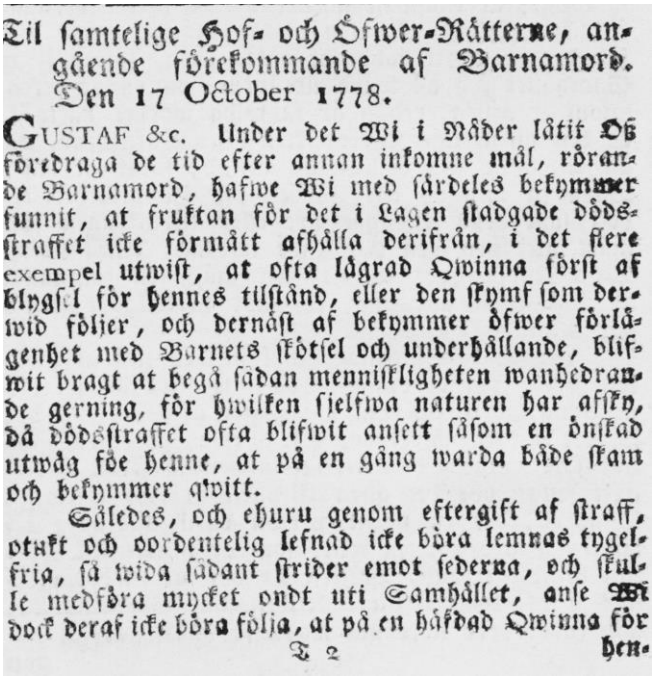
Til samtelige Hof- och Öfwer-Rätterne, angående förekommande af Barnamord. Den 17 October 1778.

GUSTAF &c. Under det Wi i Nåder låtit Oß föredraga de tid efter annan inkomne mål, rörande Barnamord, hafwe Wi med särdeles bekymmer funnit, at fruktan för det i Lagen stadgade dödsstraffet icke förmått afhålla derifrån, i det flere exempel utwist, at ofta lågrad Qwinna först af blygsel för hennes tilstånd, eller den skymf som derwid följer, och dernäst af bekymmer öfwer förlägenhet med Barnets skötsel och underhållande, blifwit bragt at begå sådan menniskligheten wanhedrande gerning, för hwilken sjelfwa naturen har afsky, då dödsstraffet ofta blifwit ansett såsom en önskad utwäg för henne, at på en gång warda både skam och bekymmer qwitt.

Således, och ehuru genom eftergift af straff, otukt och oordentelig lefnad icke böra lemnas tygelfria, så wida sådant strider emot sederna, och skulle medföra mycket ondt uti Samhället, anse Wi dock deraf icke böra följa, at på en häfdad Qwinna för hen-

T 2

Barnamordsplakatet 1778. Stockholmskällan.

År 1810 avskaffades det världsliga straffet för kvinnan för lönskaläge första och andra gången.

Det ledde till att de flesta fall inte hamnade inför rätta. Tidigare hade ogifta

kvinnor som blev gravida nästan alltid dömts eftersom de inte kunde dölja sitt brott. Männen hade lättare att komma undan. Om det inte fanns några vittnen kunde mannen svära sig fri från anklagelsen genom så kallad edgång. I fortsättningen kunde kvinnan visserligen stämma mannen för att kräva honom på understöd, men det var betydligt vanligare att man gjorde upp i godo. Mannens möjlighet att betala underhåll var större om han inte dessutom skulle betala dryga böter. Vid en eventuell frikännande dom skulle han ju slippa att betala underhåll. Den risken var de flesta ogifta mödrar inte beredda att ta.

År 1864 kom en ny strafflag där lönskaläge inte längre var brottsligt för någon av parterna. Då blev faderskapsärenden enbart en civilrättslig process och sådana fall är ännu ovanligare.

Forskaren rekommenderas att i första hand följa modern och barnet framåt genom livet i husförhörslängderna och församlingsböckerna. Där händer det att man hittar noteringar om barnafäder, ibland långt efter barnets födelse. Om modern gifter sig finns ibland vid barnet anteckningen ”legaliserad”, vilket betyder att maken erkänt faderskapet och barnet betraktas som äkta.

En ledtråd till barnet kan vara faderns namn. Det var inte helt ovanligt att en oäkta son fick samma förnamn som sin far. När det gäller efternamnet fick ett oäkta barn vanligen samma som sin mor eller morfar, men om så inte är fallet kan det vara en ledtråd till fadern. Om sonen kallas Larsson och både modern och morfadern heter något annat kan man leta efter en Lars i moderns närhet.

Om man hittat en misstänkt bör man följa honom framåt i tiden för att se om något dyker upp.

År 1860 fick 1001 män stå till svars inför domstol och samma år födde 12 181 kvinnor barn utom äktenskapet.

Erkännanden av faderskap och avtal om underhåll kan finnas i arkiven från kommunernas barnavårdsnämnder, som infördes från 1903. Handlingarna förvaras i kommunarkiven.

År 1918 trädde 1917 års lag om barn födda utanför äktenskapet i kraft. Varje barn skulle ha en erkänd far och denne skulle i likhet med modern bidra till barnets underhåll. Kommunens barnavårdsman hade i uppdrag att ta reda på fadern. En akt upprättades rörande barnet och dess föräldrar. Om nödvändigt stämdes den utpekade mannen inför domstol.

Anna-Karin Westerlund 1:e arkivarie

Träff med DNA-intresserade

Den 12 oktober träffades 17 av föreningens medlemmar för att prata om sina erfarenheter av släktforskning med DNA. Det blev en mycket givande diskussion över en kopp kaffe i, som det kändes, en lagom stor grupp. Större delen av gruppen stod i början av sin DNA-släktforskning, det vill säga funderade på att testa sig eller väntade på sina resultat. Några medlemmar var dock redan på gång. En medlem försöker hitta en okänd fader med hjälp av DNA. Den dominerande insikten bland de som testat sig var dock att man får många träffar på personer som kan vara släkt på mycket långt håll. Man får därför vara nöjd om man kan verifiera några stycken med sin pappersforskning.

Vi kommer definitivt att ha en ny likadan träff till våren. Det ska bli mycket intressant att se om några av dem som nu stod på tröskeln till DNA-släktforskningen då har hunnit få några resultat.

Vi kände också att det här är ett mycket bra sätt att träffas inom föreningen, så kom gärna med förslag på ämnen för liknande träffar. De kan vara ”vi som har släkt i Lima”, ”vi som har vallonsläkt” eller vad som helst. Om det blir lagom många intresserade runt något ämne så hjälper föreningen gärna till med de praktiska detaljerna.

Kjell Hassel

Vällingklockan och den vita piskan

Den 13 september höll etnologen och museipedagogen Åsa Holmgren ett föredrag i vår förening om statarnas liv och historia. Läs hennes berättelse här.

Två symboler för statarlivet är vällingklockan, som delade in arbetsdagen på de stora jordbruken och den vita piskan, som var Ivar Lo Johanssons bild av statarhustrurnas mjölkningsplikt. Båda företeelserna är också tydliga tecken på det system som växte fram inom jordbruket med specialisering och centralisering.

Många av oss har som släktforskare hittat en ”gift dräng” med hustru eller en ”statdräng” eller kanske ”kördräng” eller ”ladugårdskarl”. Det finns en del olika beteckningar på den grupp jordbruksarbetare som växte fram under slutet av 1700-talet och var som störst under 1900-talets början. De avlönades med stat, in natura, och löd under legostadgan fram till 1926. Det innebar att de var helårsanställda och kunde flytta under den så kallade slankveckan, sista veckan i oktober. Många valde också att flytta för att få bättre villkor. Fram till 1920 tillät legostadgan husbonden att fysiskt bestraffa sitt tjänstefolk. Statarna var vanligtvis gifta, eftersom hustrun skulle mjölka 15-20 kor 2-3 gånger om dagen, framför allt från senare delen av 1800-talet.

Jordbruket betraktades under denna tidsperiod som modernäring och det fanns ett stort intresse av att utveckla det. Hur skulle jordbruket kunna försörja en växande befolkning? Genom bland annat hushållningssällskapen infördes nya odlingsmetoder, husdjursavel, utsädesförädling och jordbruksutbildningar. Storskiftet och Laga skifte genomfördes på de flesta håll i landet. Statarsystemet växte först fram på de stora gods och gårdar som centraliserade sin drift och gick in för en mer intensiv spannmålsproduktion med mer krävande arbetsmetoder. Frälsebönder avhystes, marken slogs samman och bönderna blev statare eller dagsverkstorpare. Det fanns också stattorpare, som hade ett torp, en ko och full dagsverksskyldighet.

När de stora jordägarna efter 1870 övergick till mjölkproduktion, ökade statarna i antal. Det är naturligtvis kopplat till befolkningsökningen, men det var framför allt urbaniseringen och de förbättrade kommunikationerna, som gjorde att efterfrågan på mjölk blev stor i de växande städerna. Spannmålsproduktionen var inte längre lika lönsam för jordbrukarna. Den konkurrerades ut av den amerikanska veteimporten, som hade tagit fart med ångbåtstransporterna. Från denna tid byggdes ofta stora barackliknande byggnader som statarbostäder. De låg vanligen nära ladugårdarna, så att mjölkerskorna skulle hinna gå fram och tillbaka mellan arbete och hem.

Exempel på statarlänga finns på Överjärva gård i Solna. Den byggdes 1872 och inrymmer idag ett statarmuseum. Byggnaden är ett unikt exempel på de stora statarbostäder som byggdes under slutet av 1800-talet. Den ursprungliga planlösningen är kvar och som mest har det funnits tolv bostäder i huset.

Statarlängan på Överjärva gård i Solna.
Källa: www.overjarvagard.se.

Statarhustrun skulle också ta hand om hemmet och naturaprodukterna mannen fick i lön. Det var stora mängder råg och mindre mängder av andra spannmål som skulle tas om hand. Potatis odlades oftast på en åker i närheten och de flesta hushåll hade gris och ibland också höns. Salt sill var oftast en viktig del av staten och mjölk och

vedbrand ingick alltid. Själva bostaden var förstås den största delen av lönen och den hade ofta stora brister. Bostäderna var trånga, kalla, lyhörda, fulla av ohyra och hade dass som delades av flera familjer. Ännu i mitten av 30-talet var de flesta utan rinnande vatten, avlopp och el.

Statarsystemet avskaffades först 1945 och hade då överlevt sig självt. Industrins behov av arbetskraft och mekaniseringen av jordbruket, inte minst mjölkmaskinerna, förändrade situationen.

Lantarbetare Alvar Malmlöf får sista ordet:

”Det viktigaste som jag såg det var att allt som hängde ihop med benämningen statare försvann. Vi skämdes över att kallas statare. Det var en nedvärdering i det uttrycket. När systemet försvann växte självmedvetandet.”
Åsa Holmgren

Fotografi på Stina från Triabo i Virserum

Vår medlem Claës Linder deltog år 2014 på Släktforskningens dag under temat ”Porträttet i släktforskningen” och berättade om ”Att identifiera gamla kort”. Han har lämnat denna berättelse om sin anförvant.

Bilden är troligen tagen den 17 oktober 1856 hos fotograferna Sören Sörensen och C Simonsen i Växjö.

Stina Petersdotter som var undantagskvinna på gården Triabo i Virserum var född 1791 och avled 1857. Bilden har på baksidan en uppgift om fotografen Svante Rydholm vilket det ursprungliga originalet inte hade. Denna bild är alltså kopierad tidigt på 1860-talet. Stina hade hjärtproblem och på hösten 1856 besökte hon regementsläkaren Niclas Selldén i Växjö. I detta sammanhang passade hon på att gå till fotografen. Hon tog sex bilder i den första omgången och det lär ha tagit 20 minuter per bild. Hon delade sedan ut bilderna till släktingarna. Den här bilden har jag ärvt från ett av hennes barnbarn.

Enligt mantalet 1820 hade hon sidenklänning. Stina är min mormors mormors mormor och jag har också hennes guldörhängen i min ägo.

Bilden är intressant eftersom den visar att allmogen redan på 1850-talet lät fotografera sig och man förvånas över bildens skärpa. Dessutom är det helt fantastiskt att bilden var bevarad och att jag fann den och fick höra historien om den i ett sista ögonblick innan den siste sagespersonen gick bort.
Claës Linder
Uppsala

Smeder och smedforskning

Den 19 oktober höll Örjan Hedenberg från Föreningen för Smedsläktsforskning ett föredrag om smeder. Åhörarna fick både en lektion i kemi för att förstå smedernas arbete och tips om var man hittar uppgifter om smeder.

För att få tillräckligt hög temperatur i masugnarna användes träkol. Järn kan ta upp kol, och kolhalten påverkar starkt järnets egenskaper, som smältpunkt och hårdhet. Tackjärnet som erhölls från masugnen hade en kolhalt på omkring 4 %. Sådant järn är sprött och kan inte smidas. Hammarsmedens uppgift var att bearbeta tackjärnet så att kolhalten sjönk. Processen kallas färskning. Därefter drog han ut järnet till stänger (räckning). De två stegen kan antingen göras i samma härd (tysk-smide) eller i två olika härdar (vallon-smide). Under 1800-talet utvecklades också en del varianter av dessa sätt.

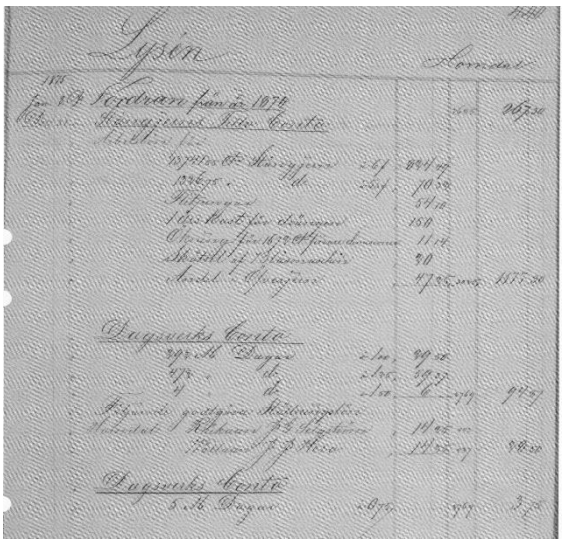

Hornsdals bruks avräkningsbok 1875 för räckar-mästare Magnus Lysén. Foto: Margaretha Vinterholt

Efter genomgången av smidesprocess-erna berättade jag om smedernas karriär samt arbets- och levnadsförhållanden. Arbetet gick ofta i arv och smedernas söner började tidigt hjälpa till i smedjan som kolpojkar. Så småningom blev de lärlingar och kunde med ökande kunskaper och erfarenhet göra mästersvens- och mästar-prover. Om en smed var ovanligt skicklig kunde han bli vald till ålderman inom sitt distrikt.

Därefter gick jag igenom vilka källor som finns för att kartlägga smedsläkter eller hitta uppgifter om enskilda personer. En viktig källa är bergsrätternas ting, de s.k. hammartingen. I protokollen från dessa finns förutom målen listor över vilka smeder som fanns vid de olika bruken, utfärdade mästersvens- och mästarbrev samt uppgifter om vilka som fått underhåll från ämbetslådan.

Jag representerar Föreningen för Smedsläktsforskning (FFS). FFS arbetar med att sammanställa uppgifter om smeder och smedsläkter och publicera litteratur om smeder och järnbruk. Smeduppgifterna läggs in i en databas som ges ut regelbundet. FFS har en hemsida, www.smedforskning.se, där man kan hitta artiklar och uppgifter om tillgängliga publikationer och hur man blir medlem.

Örjan Hedenberg

Bokvinst

Vi gratulerar Kjell Adle som vann Sveriges släktforskarförbunds nya handbok ”Källkritik och källhänvisningar” vid föreningens Öppet hus i oktober. Boken lottades ut bland besökarna.

Styrelsen

Kan man ändra felaktigheter i folkräkningen?

Ibland misstänker man att det har blivit ett fel i det material där man letar efter sina släktingar. Vår medlem Margaretha Vinterholt visar här hur hon fick uppgifter i folkräkningen ändrade.

På Riksarkivet SVAR:s hemsida kan man hitta folkräkningar som gjordes åren 1860 till och med 1900 samt 1930. Som så många andra släktforskare har även jag funnit det av intresse att titta på dessa beträffande mina anor. När jag söker på min morfars föräldrar hittar jag familjen 1880, 1890 och 1900. Det hör till saken att min morfar och hans anfäder är de första jag började släktforska på. Anledningen är att min mamma alltid hävdat att vi har vallonskt påbrå på hennes fars sida. Kan det stämma? Hans far i sin tur är räckaren Magnus Lysén från Lysvik i Värmland. Magnus flyttar tidigt till Dalarna och arbetar både på Horndals bruk och Norns bruk utanför Hedemora. Här bildar han familj.

Vid ännu en titt i folkräkningarna upptäcker jag dock ett fel angående min morfars mor.

Vad gör man? Fel kan uppstå, men är det jag som missat något? Vilken tur att jag tidigt fick rådet att anteckna källorna för att lätt kunna gå tillbaka och kontrollera uppgifterna. Sagt och gjort. Jodå, morfars mor är född i Norn, Kopparbergs län 1844.

När man får upp bilden på den familj man söker i folkräkningen finns det under uppgifterna om familjen, dels en länk ”Kommentera post/rapportera fel”, dels ”Bild”. Om man klickar på ”Bild” så ser man utdrag ur Husförhörslängden och det är härifrån uppgifterna till folkräkningen tas. Klickar man på den andra länken går det att beskriva vad man tycker är fel och skicka felrapporten till Riksarkivet.

För respektive folkräkning fyller jag i denna felrapport. Modern är inte född i Nora, Örebro län. Dessutom i folkräkning 1890 och 1900 står hon inte längre som Lovisa Erika utan Lovisa Ulrika. Beträffande namnet har det i kyrkböckerna ändrats från Erika till Ulrika och det är som det är. Men födelseorten är fel och bör rättas. Jag har till och med kollat i Nora, Örebro län och där finns ingen Lovisa Erika eller Lovisa Ulrika född 1844. Bara i Norn, Kopparbergs län hittar jag henne. Återigen tackar jag i mitt stilla sinne för rådet om att notera källor. Nu kan jag åberopa källan i Norns Födelse- och Dopböcker i felrapporten.

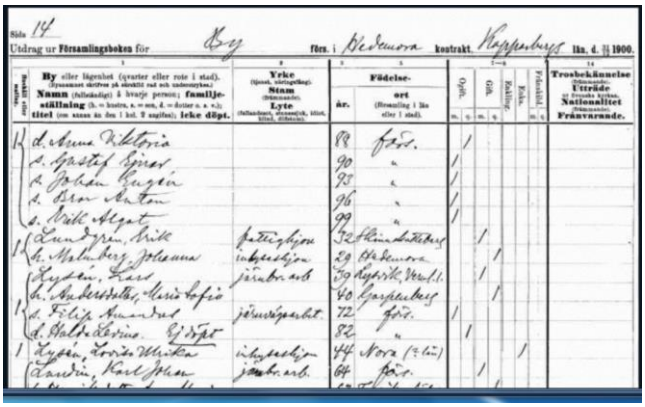

Utdrag ur folkräkning 1890. Källa: SVAR.

Riksarkivet kommer tillbaka och säger att min uppgift stämmer om födelseorten 1880 och 1890 och att de har ändrat uppgiften. För 1900 vill de inte ändra. Som ni alla vet är det inte lätt med handstilar och det kan vara klurigt att veta vilket ord eller bokstav det står. Nu var det bra att ha uppgifterna under ”Bild”. Jag kollade igen 1900. Intressant! Under födelseort står det Norn även om det är svårt att tyda och därefter har någon skrivit ”(? län)”. Jag skriver tillbaka till min kontaktperson på Riksarkivet. Om nu Lovisa är född i Norn, Kopparberg så bör hon ju vara född där alla år hon finns med i folkräkningarna och inte bara vissa år. Varför har någon skrivit denna anmärkning om län? Nytt e-mail till Riksarkivet. Ånyo kommer svar att det nu är flera som tittat på bilden och har med tveksamhet ändrat födelseförsamlingen till Norn. De håller med om att prästernas handstilar inte alltid är så lätta att tyda.

Margareta Vinterholt

Studiebesök på Krigsarkivet – ett besök i grevens tid

Vi kan nog säga att besöket på Krigsarkivet i den röda tegelbyggnaden på Östermalm låg rätt i tiden. Där håller man nämligen som bäst på att planera för utflyttningen av arkivet till nya lokaler i Arninge. Detta hindrade emellertid inte Håkan Johansson och hans kollega Ingrid Karlsson från att vänligt ta emot oss från Sollentuna Släktforskare, en grupp om 25 personer. Vi fördes in i själva arkivlokalen där vi samlades runt ett, i ordets bästa bemärkelse, dukat bord. Alla har säkert en viss föreställning om vad som döljer sig i Krigsarkivets skattkammare. Här fick vi påtagliga bevis och spår av människors liv och leverne, både som soldater och officerare av högre rang. Man kan följa en soldat eller beväring från rekrytering till avancemang och kanske hitta en liten rest i form av en levnadsbeskrivning som ger oss en hint om hans öde. Kanske kan man följa honom i krig och hitta hans dagböcker. På bordet låg arkivets så kallade bibel, Grill (Statistiskt sammandrag af Svenska indelningsverket, Band 1-2). Vi kan lite nöjda konstatera att denna ganska unika informationskälla finns tillgänglig på vårt eget bibliotek i Sollentuna.

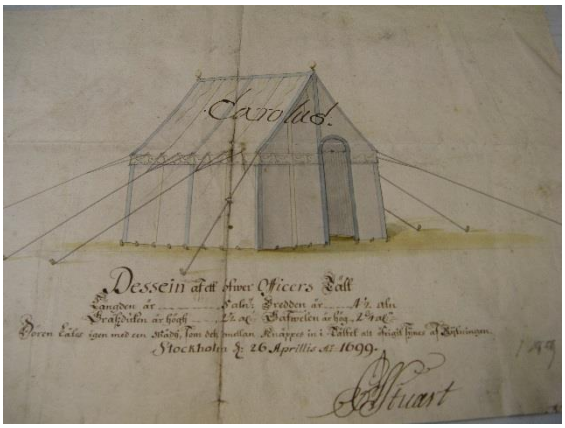

Officerstält från Karl XII:s tid. Foto: Margaretha Vinterholt.

På ytterligare ett runt bord kunde vi följa uniformsmode, byggnadsritningar, vackra kartor med mera. På Krigsarkivet finns bevarat cirka en miljon kartor. Bara dessa kartor talar för sig själva och berättar århundradens historia för oss.

Karta över Uppland. Foto: Margaretha Vinterholt.

En titt in i biblioteket eller forskarsalen visade en fullsatt lokal. I bokhyllorna runt väggarna hittar man krigs- och militärhistoria och även så kallade rullor eller liggare som på vissa håll går ända tillbaka till 1500-talet. Vi kan åter slå fast att våra arkiv verkligen är outsinliga guldgruvor. Samtidigt kan vi tacksamt konstatera att vi har generös tillgång till dessa skatter, inte bara på Krigsarkivet utan även på andra arkiv runt om i landet. Man kan studera digitaliserade handlingar och manuskript på nätet eller, iklädd tunna vita vantar, varsamt bläddra i de sköra originalhandlingarna.

Margareta Lagerman

Arkivens dag 2016

I år var det artonde gången som kommunens arkiv deltog i Arkivens dag med föredrag och utställningar. Sollentunas kommunarkiv brukar vara ett av de mest besökta arkiven i landet under denna dag. Vår medlem Margaretha Vinterholt berättar här om besöket.

Lördagen den 12 november var delar av Turebergshuset (Kommunalhuset) i Sollentuna öppet för allmänheten. Man kunde lyssna på tre olika föredrag, se filmer om Sollentuna från 40- och 50-talen samt köpa böcker och dvd-filmer om Sollentunas historia. Kommunarkivet var öppet hela dagen.

I år har kommunen tre olika jubileer att fira! Det första är att kommunvapnet är 70 år. En utställning visade tillkomsten av vårt kommunvapen 1946. Det var intressant att se de olika förslagen som inkommit. Nästa jubileum handlar om Ryttarolympiaden 1956 för 60 år sedan. Slutligen var det 150 år sedan järnvägen första gången gick genom kommunen, från Stockholm till Uppsala. Stambanans tillkomst har bidragit till Sollentunas tillväxt.

Det första föredraget handlade om Ryttarolympiaden. Det var Jens Granberg som berättade om dess tillkomst och hur han upptäckte den gamla tävlingsbanan på Järvafältet. Hela Olympiaden skulle egentligen hållas i Melbourne, Australien, men karantänsbestämmelserna för hästarna gjorde att ryttardelen måste flyttas. Sverige fick tävlingen och terrängritten i fälttävlan förlades till Sollentuna. Han har efterforskat och hittat handlingar och en karta över de 33 hindren, varav 22 låg i Sollentuna. Övriga låg i Järfälla. Rikard Dahlén från kommunen berättade sedan hur man nu återställer dessa hinder samt märker ut dem på plats. Den som är intresserad kan hämta en folder med karta ”Guide till de olympiska hindren” i kommunalhuset. Till våren skall visningar anordnas om man inte vill gå själv.

Märke som visar var hindren finns. Källa: Sollentuna kommun.

Lars Olov Karlsson, järnvägshistoriker och tidigare chef för Sveriges Järnvägsmuseum, berättade om järnvägens historia, lok och vagnar i allmänhet. Det var intressant att lok var olika för person- och godstrafik. Persontågens hjul var större. Vi fick också veta kostnaden för att resa i första-, andra- eller tredje klass och även litet om komforten. Lönejämförelser och diverse kostnader gjordes för att man skulle få bättre uppfattning om biljettkostnader. Därefter kom han in en del på järnvägens tillkomst genom kommunen.

Föredragen avslutades med att Annika Holmberg, vår kommunarkivarie, berättade historier och historia kring de fem järnvägsstationerna som finns i Sollentuna. Hon visade också en del gamla fotografier från tidigare år och stationerna har verkligen förändrats genom tiden. Det var många av åhörarna som kände igen sig, det förstod man av de olika reaktionerna.

Det var en mycket trevlig, givande och välbesökt dag!

Margaretha Vinterholt

Kostillare och orgeltrampare

Föreningens medlem Karin Henriksson hjälper till med att registrera nästa dödbok, 1860-1900. Här skriver hon om några spännande yrken som hon har stött på.

Orgeltrampare – kombinerades ofta med kyrkvaktartjänsten.

Slöjdare – antagligen möbelsnickeri eller finsnickeri. Hade det varit en vanlig snickare så hade det nog benämnts snickare. Jag har en ana född 1835 och som benämns som snickare.

Hållkarl – en person vid skjutsstationen som bland annat försåg resande med nya hästar och höll uppsikt över stationen.

Dagkarl (även **dagakarl** och **daglönare**) – benämning för en arbetare som mot dagslön utförde åkerbruks- och grovarbeten.

Andra yrken jag stött på är **ladugårdspigor**, **pigor**, **drängar**, **statare**, **mjölnare**, **slagtare** (modern stavning är slaktare) och **koherdar**.

Men det mest ovanliga yrke jag hittat är **kostillaren** som hade till uppgift att utfordra korna.

Karin Henriksson

Fler gamla yrken

I min släktforskning har jag också sett några yrken som knappast förekommer idag.

Cigarrarbetare – förekom i Åhus i början av 1900-talet.

Kustroddare – en underordnad tulltjänsteman på tullbåt i slutet av 1800-talet.

Ängsvaktare – vaktade troligtvis ängar från otillåtet bete.

Agneta Svensson

Ett stort tack

till alla som ställer upp för föreningen och ger släktforskarhjälp på biblioteket. Tack till redaktionsgruppen som lägger ner mycket arbete på att producera medlemsbladet *an-tecknat* och till er som bidragit med artiklar. Tack till er som sett till att det finns kaffe på våra föredragsaftnar när vi var i Amorinasalen samt tack till er som ordnar studiebesök.

Styrelsen

Styrelsen

Marianne Ljungström, ordförande
Tel. 070-351 30 24
e-post: marianne@ljungstrom.nu

Margareta Lagerman, vice ordförande
Tel. 073-584 70 06
e-post: margareta.lagerman@spray.se

Britt-Marie Sjöquist, sekreterare
Tel. 08-35 67 99. e-post:
sekreterare@sollentunaslaktforskare.se

Kjell Hassel, kassör
Tel. 070-712 45 09
e-post: kjell.hassel@ordratt.se

Agneta Berghem
Tel. 073-705 03 07
e-post: agneta.berghem@gmail.com

Kaj Höglander
Tel. 08-626 73 66
e-post: k.hoglander@hotmail.com

Margaretha Vinterholt
Tel. 08-754 24 96
e-post: marg.vinter@gmail.com

Årsavgift 2017

Kom ihåg att betala årsavgiften senast den 28 december. Inbetalningskort finns med som bilaga i denna tidning. Avgiften betalas till PG 712 140-3.

Styrelsen

Våra nya medlemmar hälsas varmt välkomna

Ingmarie Andersson, Brita Tr Benbach,
Curt Berglund, Olof Burell,
Lisbeth Dellcrantz, Lena Dufva,
Gunnar Edevåg, Göran Granhed,
Claes-Göran Hedström, Lars Hellberg,
Lars Erik Hermansson, Björn Kasper,
Eva Kälarne, Bo Ljungström,
Ann-Marie Olsson, Marianne Persson,
Sune Pyyny, Ulrika Ressar,
Maria Rönnqvist, Ann-Catrin Sandin,
fam. Annika Strandberg & Bert Nilsson,
Karl Säterbrink, Ulf Wester.

Styrelsen

Välkomna till Sollentuna släktforskare

Kallelse till Årsmöte 2017

Tisdagen den 21 februari kl. 18.30
i Arena Satelliten

Motioner ska vara inlämnade senast tisdagen den 31 januari till ordföranden, via brev eller e-post.

Efter årsmötet föredrag av Ivar Lundgren

Ansgar – vapenlös bland vikingar

Föredrag

i Arena Satelliten
Kaffeservering. Entré 50 kr. för icke-medlemmar

Tisdagen den 7 februari kl. 19.00

Historiska kartor

Tommy Eklund, Lantmäteriet Gävle

Tisdagen den 28 mars kl. 19.00

SVAR

Vad är det och hur används det?

Mariia Mähler, SVAR, Ramsele

Sollentuna Släktforskare

i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan